

Utlåtande 2003:9 RVIII (Dnr 242/01)

Användning av miljövänliga däck

Motion av Malte Sigemalm (s) (2001:17)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Kommunfullmäktige uttalar att stadens princip är att använda miljövänliga däck. Denna princip ska tillämpas vid upphandling och i stadens miljöarbete.
2. Informationsarbete gentemot allmänhet och andra aktörer om val av giftfria däck kan med fördel bedrivas av den nya konsumentnämnden och inom ramen för stadens projekt "Miljöbilar i Stockholm".
3. Motion 2001:17 av Malte Sigemalm (s) anses därmed besvarad.

Föredragande borgarrådet Viviann Gunnarsson anför följande.

Motionens innehåll

Motionen beskriver problemet med vinterdäck vars slitbana är framställd på HA-oljor (High Aromatic extracts). HA-oljor är en restprodukt från raffinaderier. Oljorna är märkningspliktiga enligt EU:s klassificerings- och märkningskriterier som cancerframkallande och miljöfarliga. I däckens slitbanor finns de högsta oljehalterna och genom det gummislitage som sker på svenska vägar sprids ca 1500 ton olja via gummipartiklar till miljön varje år. Av marknadens olika däcksfabrikat är ca 10% utan innehåll av HA-oljor.

Motionären anser att det är viktigt att Stockholms stad genom stadens förvaltningar väljer däck som inte innehåller HA-oljor. Staden ska också kunna ställa krav på biluthyrare, taxiägare, ambulans och övrig uttryckningsverksamhet att använda däck som är utan HA-oljor.

Motionen tar dessutom upp att konsumenter borde uppmärksammas på hur de genom aktiva val kan minska miljöbelastningen.

Remisser

Motionen har remitterats till stadsledningskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden och MFO.

Stadsledningskontoret anser att frågan om däckens miljö- och hälsoegenskaper omfattar fler komponenter. Rullmotstånd påverkar bränsleförbrukning och buller. Däcken medför även vägsitage. Slutligen har däckens sammansättning och utformning betydelse för säkerheten. Stadsledningskontoret menar att dessa komponenter bör beaktas i ett sammanhang. Sammantaget anser man att bilarnas originaldäck utgör det sammantaget mest miljö- och hälsovänliga alternativet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att användandet av miljövänligare produkter bör uppmuntras när sådana alternativ finns. Förvaltningen ser därför positivt på att Stockholms stad som kravställare står för en utveckling där miljövänliga däck används i större utsträckning. Ett mer hälso- och miljöanpassat val av vinterdäck gagnar både människor och miljö.

Gatu- och fastighetsnämnden avstod från att svara på remissen.

MFO poängterar att bildäck förutom gummi innehåller c:a 20% tillsatser av olika slag. Av tillsatserna utgör de s.k. HA-oljorna en väsentlig del. HA-oljorna är giftklassade och märkningspliktiga som cancerframkallande och miljöfarliga p.g.a. sitt stora innehåll av polyaromatiska kolväten. Problemet med HA-oljor i däck avser främst slitbanorna på vinterdäck eftersom dessa innehåller de högsta oljehalterna och det är i första hand slitbanegummit som hamnar på våra vägar. Numera har framtagits en lista över vinterdäck som inte innehåller cancerframkallande och miljöfarliga HA-oljor. Ny unik analysmetod har också gjort det möjligt att bestämma vilken olja som ingår i ett färdigt däck. Ca. 10% av alla nya vinterdäck som erbjuds på den svenska marknaden är fria från giftklassade oljor. Sedan fem år tillbaka köper MFO endast vinterdäck fria från giftklassade HA-oljor till samtliga fordon ingående i MFO:s fordonspark.

Mina synpunkter

Motionären tar upp en angelägen fråga. Utöver vad motionären själv anför kan tilläggas att fisken och det marina ekosystemet i Stockholms sjöar och skärgård idag hotas av höga halter av miljöfarliga ämnen som bland annat kommer från bildäck. HA-oljor hör till den grupp farliga ämnen vilka inte har

från bildäck. HA-oljor hör till den grupp farliga ämnen vilka inte har någon plats i ett hållbart samhälle.

Kemikalieinspektionen har sedan motionen skrevs fått regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för ett svenskt förbud mot användning av HA-oljor i bildäck. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2003.

I uppdraget sägs bland annat eftersom utbyte inte skett på frivillig väg av HA-oljor i sommardäck och då alternativ finns föreligger starka skäl för ett snabbt förbud mot användningen av HA-oljor. Ett sådant förbud välkomnas av Stockholms stad.

Det finns idag fullt likvärdiga bildäck som inte innehåller dessa miljögifter. I projektet "Miljöbilar i Stockholm" ingår idag 600 fordon inom staden. Dessa fordon har vinterdäck utan HA-oljor och sommardäck nästan utan HA-oljor. Detta och andra exempel visar att det går att använda miljövänliga däck. Jag anser det självklart att staden som kravställare ska stå för en utveckling där miljövänliga däck används i större utsträckning.

Däckförsäljarna bör informera om innehållet i bildäcken och konsumenten uppmärksammas på hur man genom aktiva val kan minska miljöbelastningen. I detta konsumentarbete kan staden framöver ta en aktivare roll då konsumentnämnden inrättas. Även inom ramen för projektet "Miljöbilar i Stockholm" kan information ges till allmänhet och andra aktörer.

En möjlighet som också bör övervägas är att undersöka hur staden kan använda substitutionsprincipen i miljöbalken och kräva av handlare och andra att däcken byts ut.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avslå motionen
2. därutöver anförda följande.

Det är självklart angeläget att staden i största möjliga mån verkar för att minimera skadorna på miljön. När det gäller val av däck är det dock en för enkel princip som nu föreslås att s.k. miljövänliga däck alltid ska väljas vid upphandling och i stadens miljöarbete. Däckens kemiska sammansättning är inte ensamt avgörande för miljöpåverkan. Aspekter som rullmotstånd, påverkan på bränsleförbrukning och vägslitage måste vägas in. Dessutom har däck en avgörande betydelse för trafiksäkerheten. Först när alla dessa aspekter vägts in bör bildäckens miljövänlighet

alla dessa aspekter vägts in bör bildäckens miljövänlighet ges avgörande betydelse vid stadens upphandling.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Kommunfullmäktige uttalar att stadens princip är att använda miljövänliga däck. Denna princip ska tillämpas vid upphandling och i stadens miljöarbete.
2. Informationsarbete gentemot allmänhet och andra aktörer om val av giftfria däck kan med fördel bedrivas av den nya konsumentnämnden och inom ramen för stadens projekt "Miljöbilar i Stockholm".
3. Motion 2001:17 av Malte Sigemalm (s) anses därmed besvarad.

Stockholm den 8 januari 2003

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Viviann Gunnarsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin, Mikael Söderlund, Kristina Alvendal och Rolf Könberg* (alla m) och *Lotta Edholm och Ann-Katrin Åslund* (båda fp) med hänvisning till reservationen av (m) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Malte Sigemalm (s) har i en motion (2001:17), *bilaga*, föreslagit att staden beslutar om en princip för användandet av miljövänliga däck och att denna princip inarbetas i stadens miljöarbete.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden samt MFO. Gatu- och fastighetsnämnden har avstått från att besvara remissen.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 19 september 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Miljömyndigheter påtalade i mitten av 1990-talet att det kan föreligga miljömässiga problem med s k HA-olja (High Aromatic Extracts) i däck. Vad gäller bindning i däck är det ännu inte klarlagt huruvida giftiga ämnen från HA-olja frigörs, till exempel i form av urlakning från uttjänta däck. Helt klart är att HA-olja i fri form är giftig och cancerframkallande, och därför utgör ett problem i tillverkningsprocessen. Däckfabrikanterna strävar efter att eliminera HA-olja. Utvecklingen inom detta område har tagit betydande steg om än ej klarat ut samtliga problem med HA-fria däck. HA-olja i däck används i sommardäck såväl som vinterdäck. Metoden med HA-olja, vilken återfinns i däckens slitbanor, ger däcken ökad smidighet, vilket återverkar på däckens egenskaper vad gäller rullmotstånd, bränsleförbrukning, buller och vägslitage.

Fordons- och däcktillverkarna lägger årligen ner stora resurser på forskning kring däckens egenskaper. Rullmotståndet är en avgörande faktor för fordonens bränsleförbrukning. Minskat rullmotstånd medför lägre bränsleförbrukning. En annan faktor är buller. Buller är främst en fråga i tätorter, inte minst i Stockholmsregionen. Vägbullret alstras till en icke obetydlig del av däcken. Däckens olika egenskaper har även inverkan på vägslitage. Det gäller inte minst frågan om dubbade eller odubbade vinterdäck. Slitaget från sommardäck är dock betydande. Slutligen har däcken olika säkerhetsmässiga egenskaper. Nya däck är genomgående säkrare. En utveckling av däckens miljö- och hälsoegenskap omfattar därför flera komponenter än blott HA-halten. Däck utan HA-olja måste nå rimlig standard avseende de övriga egenskaperna innan det kan betraktas som ett fullvärdigt alternativ.

De första HA-fria däcken var däck med regummerad slitbana d v s begagnade däck. Detta är alltjämt situationen vad gäller sommardäck. Sommardäck utan HA-olja finns i princip ännu inte som fullvärdigt alternativ. Regummerade däck har genomgående högre rullmotstånd och alstrar högre bränsleförbrukning. Regummerade

ende högre rullmotstånd och alstrar högre bränsleförbrukning. Regummerade däck medför även högre bullernivåer. Vad gäller slitage är detta okänt.

För nyare bilar med en totalvikt lägre än 3,5 ton gäller andra regler jämfört med äldre bilar. Nyare bilar erhåller ett s k helfordonsgodkännande. I detta helfordonsgodkännande ingår däckdimensioner. Sannolikt finns inte regummerade däck till samtliga bilmodeller av nyare slag.

När det gäller vinterdäck är situationen annorlunda. I nuläget uppgår utbudet av HA-oljefria däck till ca 10 % av marknaden. Enligt däckbranschen utgör dock den HA-fria delen ca 25 – 30 % av försäljningen av vinterdäck. För vinterdäck finns således godtagbara alternativ. Det är okänt om det omfattar samtliga fordonstyper och modeller.

Stadsledningskontoret vill betona att originaldäck är utprovade under lång tid, ofta flera år, och anpassade till bilens samtliga egenskaper inklusive säkerhet, buller och rullmotstånd. Sannolikt är originaldäck därför att föredra ur ett samlat miljö- och hälsoperspektiv. Stadsledningskontoret bedömer att HA-oljor sannolikt kommer att elimineras successivt i däcktillverkningen.

I detta sammanhang vill stadsledningskontoret påpeka att EU-kommissionen under våren 2001 tagit initiativ till en gemensam europeisk standard avseende vägbuller, vilken kommer att etableras med början under 2003. Detta kommer sannolikt inverka på däckens kvalitet och sammansättning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 28 augusti 2001 att tillstyrka att staden utarbetar en princip för användandet av miljövänliga däck enligt motionens intentioner och att denna princip inarbetas i stadens miljöarbete och i olika projekt med miljöbilar.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande av den 19 juni 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förslag till beslut

Tillstyrka att staden utarbetar en princip för användandet av miljövänliga däck enligt motionens intentioner och att denna princip inarbetas i stadens miljöarbete och i olika projekt med miljöbilar.

År 1994 belystes problemet med HA-oljor i bildäck i samband med en studie av Kemikalieinspektionen som presenterades i rapporten ”Nya Hjulspår”. Genom påtryckningar från bl.a. transportbranschen samt en aktiv insats från regummeringsbranschen och vissa däckstillverkare har utvecklingen mot alternativa oljor Götalandsregionens kommunalförbund har i samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götaland, Västra Götalandsregionen, Business Region Göteborg samt försäkringsbolaget Folksam låtit Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut i Borås analysera förekomst av HA-oljor i vinterdäck till personbilar. Resultatet visade att ca 10% av alla nya däck på den svenska marknaden inte har någon märkningspliktig HA-

nya däck på den svenska marknaden inte har någon märkningspliktig HA-olja i slitbanan. Analyserna resulterade i att två däckslistor upprättades, dels en för nya vinterdäck för personbil utan märkningspliktig HA-olja i slitbanan dels en för regummerade vinterdäck för personbil utan märkningspliktig HA-olja i slitbanan (www.gbreg.kommunalforbund.se).

Västra Götalandsregionen kommer vid sina inköp att kräva att vinterdäck för personbilar inte innehåller giftig HA-olja. Försäkringsbolaget Folksam kommer att kräva att deras hyrbilar endast får vara utrustade med vinterdäck från ovan nämnda listor. Miljöbilar i Stockholm” är ett projekt som Miljöförvaltningen är projektledare för. I projektet ingår 600 fordon inom staden och fordonen har vinterdäck utan HA-oljor och sommardäck nästan utan HA-oljor.

Förvaltningen anser att användandet av miljövänligare produkter bör uppmuntras när sådana alternativ finns. Förvaltningen ser därför positivt på att Stockholms stad som kravställare står för en utveckling där miljövänliga däck används i större utsträckning. Ett mer hälso- och miljöanpassat val av vinterdäck gagnar både människor och miljö.

MFO:s styrelse beslutade den 2 maj 2001 att besvara motionen med hänvisning till föreliggande tjänsteutlåtande samt att överlämna detta till kommunstyrelsen som styrelsens remissvar i ärendet.

MFO:s tjänsteutlåtande av den 7 mars 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund och nuläge

Problemet med de giftiga oljorna i däck uppdagades för sex år sedan i samband med en studie av Kemikalieinspektionen (”Nya Hjulspår” KemI 6/94). Här konstaterades att drygt 60.000 ton däck förbrukas varje år i Sverige och totalt 2,1 miljoner ton däck inom EU. Dessa mängder däck innehåller inte bara gummi utan också ett stort antal tillsatser. Bl.a. ingår utdrysande och mjukgörande olja upp till 20% i gummiblandningen. Det vill säga att omkring en liter giftig olja kan ingå i ett personbilsdäck. Den traditionellt använt är s.k. HA-oljor, som är restprodukter från raffinaderier där s.k. basolja renas till smörjmedel. Under årens lopp har HA-oljorna använts till många ändamål men i samtliga fall utom vad gäller däck har man gått ifrån användningen p.g.a. oljornas mycket stora hälso-/miljöfara.

HA-oljorna är giftklassade och märkningspliktiga som cancerframkallande och miljöfarliga på grund av sitt stora innehåll av polyaromatiska kolväten. Polyaromatiska kolväten, förkortat PAH, är samlingsnamnet för en grupp av ämnen av vilka många är cancerframkallande och giftiga mot bl.a. vattenlevande organismer. Dessutom bryts flertalet ner mycket långsamt och de kan lagras i biologiskt material.

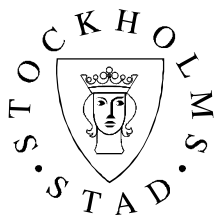
Det finns många källor till utsläpp av PAH till miljön, bl.a. kommer en stor del från dåliga förbränningsprocesser, använda motoroljor mm. En stor spridningskälla är också däck och oljebolagen levererar omkring 250.000 ton HA-olja till däcktillverkare

så däck och oljebolagen levererar omkring 250.000 ton HA-olja till däcktillverkare inom EU varje år. Om man bara ser på det gummislitage som sker på svenska vägar sprids c:a 1.500 ton olja via gummipartiklar till miljön. Inom EU uppskattas motsvarande mängd vara 30.000-40.000 ton olja via gummipartiklar. Oljan är inte kemiskt bunden i gummit utan kommer på sikt att frigöras.

När Kemikalieinspektionens rapport "Nya Hjulspår" kom ut 1994 och problemet med HA-oljorna för första gången lyftes fram till allmän kännedom, var däckindustrin till en början avvaktande och i vissa fall klart negativ. Med påtryckningar från transportbranschen och andra stora användargrupper samt en aktivitet från regummeringsbranschen och vissa däcktillverkare, har utvecklingen mot alternativa oljor gått framåt. I dag talar också BLIC, som är gummiindustrins intresseorganisation i Europa, om att man arbetar med att byta ut de märkningspliktiga oljorna. Tillverkare och importörer på den svenska marknaden har tillfrågats om giftklassade oljor ingår i slitbanorna till deras vinterdäck. Slitbanorna är särskilt intressanta då här finns de högsta oljehalterna och det är också slitbanegummit som hamnar på vägarna. Tillverkarnas svar har kontrollerats med en helt ny analysmetod hos Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut i Borås.

I dagsläget finns en lista framtagen över vinterdäck utan cancerframkallande och miljöfarliga HA-oljor. 10% av alla nya vinterdäck som erbjuds på den svenska marknaden är fria från giftklassade oljor. Sedan fem år tillbaka köper Stockholm MFO AB endast vinterdäck fria från giftklassade oljor. Detta innebär att samtliga fordon som ägs och förvaltas av MFO är utrustade med vinterdäck utan HA-oljor.

MFO upphandlar idag tjänster för persontransporter bl.a. taxiresor i tjänsten, skoltransporter och transporter för äldreomsorgen. I dessa upphandlingar ställer MFO krav på att HA-oljor i däck ej skall överstiga 3 % enligt kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1999:3 del 2).

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2001:17

2001:17

Motion av Malte Sigemalm (s) om användning av miljövänliga däck

De traditionella bilarna/fordon sprider en mängd farliga ämnen. De bilar/fordon som tas fram idag har en mindre påverkan på miljön än vad fallet var för enbart några år sedan.

De sk hybridfordonen kommer på sikt att minska miljöbelastningen avsevärt.

Ett stort problem är fordon med däck framställda på HA (High Aromatic extracts) olja, vilken är en restprodukt vid oljeproduktion. Detta typ av olja är mycket cancerframkallande och utgör slitbanan på däcken. Typen HA olja används idag enbart i däck pga dess farlighet och höga cancerframkallande effekt.

Varje år släpps således en mängd cancerframkallande substans ut i naturen från bilen/fordons däck. Med tanke på den mängd bilar/fordon som finns i Stockholms regionen så blir utsläppen enorma.

Varje år levererar oljeindustrin 250.000 ton HA olja till däcktillverkare inom EU. Många av dessa däck importeras till Sverige från EU länder.

Ett bildäck kan innehålla upp till en liter av den farliga HA oljan. I Sverige sprids uppskattningsvis 1500 ton oljerestprodukter från bil/fordonsdäck.

Ett däckets livslängd varierar men efter 3 – 5 år är det i normala fall dags för däckbyte. Sverige förbrukar 60.000 ton bildäck per år vilket är c:a 4.000.000 personbilsdäck.

Miljöförstöringen från bil/fordonsdäck innebär diffusa utsläpp vilka är okontrollerbara. Det är just diffusa miljöpåverkande objekt som gör att vår miljö snabbt försämrats. Samhället har under de senaste åren gått från synliga utsläpp (svart rök från skorstenar, bolmande svart avgasrök från fordon) till diffusa utsläpp.

Det är viktigt att en stad som Stockholm går i spetsen för att få bort miljöpåverkande diffusa utsläpp. Konsumenter av bla vinterdäck borde göras mer uppmärksam på hur de genom ett aktivt val av vinterdäck, kan minska miljöbelastningen. Stockholms stad kan göra mycket genom aktiva informativa insatser gentemot stadens olika förvaltningar om att välja däck som inte innehåller HA oljor. Av marknadens olika däckfabrikat är c:a 10% av miljövänligare karaktär, dvs utan HA olja.

HA oljan skapar smidighet åt bla vinterdäck, men det finns idag alternativ. Det är viktigt att notera att HA oljorna är giftklassade och är märkningsklassade som cancerframkallande och miljöfarliga pga stort innehåll av polyaromatiska kolväten. Effekten är att de är cancerframkallande gentemot vattenlevande organismer, och de har lång nerbrytningstid. De farliga ämnena lagras i biologiskt material.

Stockholms stad bör föregå med gott exempel och vara vägledande när det gäller att ställa om till att verksamheter och inköp av produkter i första hand ska nyttjas och användas om de inte har miljöpåverkande effekter.

Vinterdäck med HA oljor i däckens slitbanor bör rimligen inte förekomma i stadens samtliga verksamheters fordonspark.

Staden ska vara kravställare vilket innebär att samtliga förvaltningar som i sin verksamhet har bilar/fordon ska framgent enbart inköpa vinterdäck utan HA oljor. Enbart genom krav och aktiv handling kan vi som är konsumenter medvetet välja bort farliga produkter då det finns alternativa som inte har cancerframkallande ämnen.

Staden kan som kravställare ställa krav på biluthyrare, taxiägare, ambulans samt övrig uttryckningsverksamhet att vinterdäck ska vara utan HA oljor.

Jag hemställer att kommunfullmäktige beslutar att

1. fullmäktige beslutar om en princip för användandet av miljövänliga däck enligt motionens intentioner
2. denna princip inarbetas i stadens miljöarbete och i olika projekt med miljöbilar.

Stockholm den 19 februari 2001

Malte Sigemalm